

Wojciech Polak, Danuta Bogdan

Spis strat poniesionych przez mieszkańców komornictw reszelskiego i jeziorańskiego w 1608 roku

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 171-181

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Danuta Bogdan, Wojciech Polak

Spis strat poniesionych przez mieszkańców komornictw reszelskiego i jeziorańskiego w 1608 roku

Początek XVII w. to okres szczególnie burzliwy w dziejach Rzeczypospolitej. Aktywna polityka na Wschodzie wymagała zaciągania dużych liczb wojska, na którego opłacenie i utrzymanie brakowało zazwyczaj pieniędzy. Żołnierze sami więc dochodzili swoich praw, wymuszając dostarczanie im gotówki, żywności i organizowanie kwater, głównie w królewskich i dobrach biskupich.

Tego rodzaju najazdy stały się dotkliwą plagą także w biskupstwie warmińskim. Już od rokосу Samuela Zebrzydowskiego (1606—1607) biskup i kapituła naradzali się ze stanami warmińskimi nad sprawą wzmocnienia obronności granic i uchronieniem biskupstwa przed plagą żołnierskich najazdów (zagadnienia te były przedmiotem obrad sejmików, które odbyły się w Lidzbarku 21—22 sierpnia i 10 października 1607 r.)¹. Zresztą mieszkańcy Warmii niemal rokrocznie upraszani byli o pomoc finansową, aby zebranych podatkami można było zadowolić pretensje konfederatów żołnierskich². Problematyka zaspokojenia roszczeń wojska zdominowała na długie lata nie tylko sejmiki warmińskie, lecz także obrady sejmów Rzeczypospolitej i sejmików generalnych Prus Królewskich³.

Na temat trapiących biskupstwo warmińskie najazdów wytworzono bogaty materiał dokumentacyjny, bardzo pomocny w odtworzeniu systemu obronnego i podatkowego Warmii oraz ustaleniu nazwisk jej mieszkańców.

Publikowane źródło pochodzi z Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlin-Dahlem⁴, a odnalezione zostało podczas kwerendy archiwalnej w 1992 r. Zawiera ono wykaz strat poniesionych w wyniku przemarszu wojska królewskiego przez 11 wsi położonych w centralnej i północnej części komornictwa reszelskiego oraz przez samo miasto Reszel (Rössel), a także miasta sąsiedniego komornictwa jeziorańskiego — Jeziorany (Seheburgk) i Biskupiec Reszelski (Bischburg). W dokumencie odnotowano wsie: Kolno (Gross Köllen), Grzędę (Sturmhöbell), Zawidy (Sowaiden), Ryn Reszelski (Schellen), Pleśno (Plessen), Plenowo (Plenhöffen), Sątopy (Zanthoppen), Wojkowo (Henrichsdorff), Klewno (Claussdorff), Mnichowo (Mönchsdorff) i Robawy (Roba-

1 Zob. Archiwum Diecezji Warmińskiej w Olsztynie (dalej: ADWO), Archiwum Biskupie (dalej: AB), H 183, k. 279—285 i 287—298 — recesy sejmików warmińskich odbytych 21—22 VIII 1606 r. i 10. X 1607 r. w Lidzbarku. Por. także: J. A. Lilienthal, *Die Contributionen des Bisthums Ermland an Polen bis zum J. 1772*, Neue Preussische Provinzial-Blätter, 1854, Bd. 6, H. 1, s. 421.

2 D. Bogdan, *Warmia wobec konfederacji żołnierskich 1613—1614*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie (dalej: KMW), 1983, nr 2—3, ss. 411—424.

3 Zob. np.: J. Byliński, *Sejm z roku 1611*, Wrocław 1970, ss. 157—165; tenże, *Dwa sejmy z roku 1613*, Wrocław 1984, passim; G. Lengnich, *Geschichte der preussischen Lande königlich-polnischen Antheils*, Bd. 5, Danzig 1727, s. 65; R. Walczak, *Konfederacja Gdańska, Elbląga i Torunia w latach 1615—1623*, Rocznik Gdański, 1956—1957, t. 15—16, ss. 246—288; D. Bogdan, *Sejmik warmiński w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, Olsztyn 1994, ss. 160—170.

4 Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz Berlin-Dahlem, Etats Ministerium 31, r. 2, Nr 7, k. 2—6.

wen)⁵. Przy wsiach Plenowo i Wojkowo zaznaczono, że nie poniosły one żadnych strat. Zapewne więc roszczenia ich mieszkańców uznano za nieuzasadnione. Podobnie było w przypadku mieszkańca Reszla — Daniela Kühna.

Żołnierze wybrali z wymienionych miejscowości świadczenia w pieniądzu i w naturze. W zamian za rychle opuszczenie danego miasta lub wioski wymuszali dostarczanie im gotówki, żywności (słonina, masło), napojów (piwo), koni, bydła, paszy (jęczmień). Jeżeli zaś stacjonowali dłużej, to konfiskowali na swoje potrzeby produkty i zwierzęta, a nawet sprzęty gospodarskie (np. uprząż, kółka). Tak było w Biskupcu Reszelskim i Rynie Reszelskim. W Reszlu do całości strat doliczono też zniszczenia spowodowane w mieście i dobrach miejskich.

Szczególnie interesującym fragmentem opublikowanego źródła jest wykaz poszkodowanych mieszkańców Reszla. Niewiele bowiem zachowało się warmińskich źródeł z XVI i XVII w., w których mieszkańcy miast byliby wymienieni z nazwiska⁶. Jedyny znany spis podatkowy mieszkańców Reszla pochodzi dopiero z 1773 r.⁷ Omawiany dokument wzbogaca informacje zamieszczone w pracach dotyczących Reszla autorstwa Jacoba Aloisa Lilienthala, Georga Lühra, Georga Materna i Adolfa Poschmanna⁸.

Wykaz mieszkańców miasta Reszla z 1608 r. zawiera 99 nazwisk. Nie jest on oczywiście kompletny. Po pierwsze, obejmuje jedynie mężczyzn, którzy przecież w większości wypadków byli głowami rodzin, mieli na utrzymaniu żony, dzieci, niekiedy rodziców, czeladź. Po drugie, spis ten zawiera wyłącznie nazwiska osób, które wskutek pobytu wojska poniosły straty i starały się o ich zrekomensowanie⁹.

Kwoty pieniężne wykazywane w publikowanym źródle są podsumowywane częściowo dla każdej miejscowości oraz na końcu każdej strony oryginalnego tekstu. W kilku przypadkach podsumowania te są błędne. Różnice w stosunku do właściwego wyniku wynoszą od 2 do 32 grzywien. Trudno wytłumaczyć, skąd się one wzięły. Suma końcowa (4768 grzywien 12 groszy) wynika z dodania częściowych kwot na końcach poszczególnych stron. Podsumowanie wszystkich sum wymienionych w źródle, bez zwracania uwagi na zestawienia częściowe, daje wynik — 4700 grzywien 12 groszy.

Omawiany spis sporządzono w Lidzbarku Warmińskim podczas sejmiku warmiń-

5 W nawiasach podano nazwy niemieckie w wersji zapisanej w opublikowanym dokumencie.

6 H. Schmauch, *Ein Steuerregister der Altstadt Braunsberg vom Jahre 1579*, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands* (dalej: ZGAE), 1934, Bd. 25, ss. 464—473; tenże, *Ermiländische Steuerregister des Jahres 1579*, ZGAE, 1930, Bd. 24, ss. 211—227; R. Marchwiński, *Ludność Lidzbarka Warmińskiego w świetle wykazu szosu z 1581 r.*, KMW, 1973, nr 1—2, ss. 59—71.

7 R. Heling, *Eine Seelentabelle der Stadt Rössel 1773*, *Altpreussische Geschlechterkunde*, N. F., 1981, Bd. 12, ss. 281—289.

8 J. A. Lilienthal, *Erweiterung des Königlichen Progymnasiums zu Rössel zu einem vollständigen Gymnasium*, ZGAE 1874, Bd. 5; G. Lühr, *Die Jesuiten von Rössel und Heiligelinde*, ZGAE, 1919, Bd. 20; tenże, *Die Direktoren des Jesuiten Kollegs zu Rössel*, ZGAE, 1910, Bd. 17; tenże, *Die Schüler des Rösseler Gymnasiums nach dem Album der marianischen Kongregation*, ZGAE, 1904, 1906, 1909—1910, Bd. 15—18; G. Matern, K. Matern, *Burg und Amt Rössel*, Königsberg 1925; G. Matern, *Die Erbschulzerei zu Rössel. Ein Beitrag zur Verfassungsgeschichte der Städte zu Ordensland Preussen*, Heilsberg 1931; tenże, *Die Pfarrkirche SS. Petri und Pauli in Rössel*, Königsberg [1931]; tenże, *Stadt Rössel. Bilder aus Ostpreussen*, 1933, Jg. 1, ss. 158—163; tenże, *Die Rösseler Kirchenbücher*, Ermland mein Heimat, 1933, nr 9—10; tenże, *Geschichte der Pfarrgemeinde SS. Petri und Pauli in Rössel*, Königsberg 1935; *Das Rösseler Pfarrbuch. Aufzeichnungen der Kirchenväter an der Pfarrkirche zu Rössel in den Jahren 1442 bis 1614*, hrsg. von G. Matern und A. Birch-Hirschfeld, Braunsberg 1937; A. Poschmann, *Das Augustinerkloster in Rössel*, ZGAE, 1930, Bd. 24, H. 1; tenże, *Das Jesuitenkolleg in Rössel*, ZGAE, 1932, Bd. 24, H. 3; tenże, *600 Jahre Rössel. Bilder aus alter und neuer Zeit, 1337—1937*. [Rössel 1937]. Zob. też I. Janosz-Biskupowa, *Rozwój przestrzenny miasta Reszla*, KMW, 1961, nr 2, ss. 161—182, tam też dalsza bibliografia dotycząca Reszla.

9 Warto zwrócić uwagę, że liczba mieszkańców miasta była w tym czasie znacznie zmniejszona w wyniku epidemii dżumy która nawiedziła Reszel w 1602 r. Łącznie w wyniku epidemii dżumy w 1602 i 1609 r. zmarło w Reszlu i okolicach aż 1700 osób — G. Matern, *Die Pfarrkirche*, s. 58.

2

Moderatio der beygebenen Dinck. In. An. 1608.
 Die 19. des Sept. 1608. Das salische Cammergericht
 hat das an demselben Tage eingekommene Schreiben
 die an demselben Tage eingekommene Schreiben
 taxiret als 23 Septembris Anno 1. 6. 0. 8.

Breyß Kollern

Die 19. des Sept. 1608.	26. l.
Die 19. des Sept. 1608.	31. l.
Die 19. des Sept. 1608.	5. l.
Die 19. des Sept. 1608.	7. l.
Die 19. des Sept. 1608.	5. l.
Die 19. des Sept. 1608.	20. l.
Kunigöbell	
Die 19. des Sept. 1608.	5. l.
Die 19. des Sept. 1608.	76. l.
Die 19. des Sept. 1608.	15. l.
Die 19. des Sept. 1608.	18. l.
Die 19. des Sept. 1608.	14. l.
	151. l.
Stadt Seeförderung	
Die 19. des Sept. 1608.	94. l.
Die 19. des Sept. 1608.	6. l.
Die 19. des Sept. 1608.	26. l.
Die 19. des Sept. 1608.	19. l.
Die 19. des Sept. 1608.	18. l.
	163. l.
Summa lateris 584. l.	

Podobizna strony pierwszej „Spisu strat...”

skiego 23 września 1608 r.¹⁰ Zwołanie sejmiku poprzedziła wymiana korespondencji między biskupem Szymonem Rudnickim i kapitułą. Już w liście z 7 sierpnia 1608 r. prepozyt kapituły fromborskiej, Paweł Górnicki, ostrzegał biskupa, że w razie najazdu żołnierzy na Warmię „nie przyjdzie nic innego, jedno ćudnie ich przyjąć a stację dać, jakieśmy to przedtym czynili. Odstraszyć się oni nie dadzą”¹¹. Tymczasem bliżej nieokreślone wojsko królewskie (*militum Polonorum*) najechało komornictwa reszelskie i jeziorańskie, czyniąc tam wiele szkód. Kapituła w liście do biskupa z 18 sierpnia 1608 r. pisała, że należałoby ustalić wielkość tych strat. Kanonicy bez wskazań ordynariusza nie chcieli podejmować żadnych kroków¹².

Biskup 25 sierpnia 1608 r. wystosował z Lidzbarka list do kapituły, w którym oświadczył, że dotarli do niego wieści o staraniach mieszkańców dwóch poszkodowanych komornictw o odszkodowanie. Szymon Rudnicki zaznaczył, że jest to pierwszy taki wypadek w diecezji i dlatego brak jakichkolwiek precedensów z minionych czasów, które mogłyby wskazać, jak należy postąpić. Dodał też, iż sprawę należy pilnie, ale i dokładnie rozważyć. Najlepiej byłoby więc, gdyby wszystkie szkody spisano, a spisy owe przesłano do kapituły, która je oceni. Następnie powołano by komisję złożoną z „mężów cnotliwych i mądrych” i ona zadecydowałaby o wielkości rekompensaty w poszczególnych przypadkach¹³.

27 sierpnia 1608 r. kapituła wystosowała odpowiedź na list biskupa, w której stwierdziła, że o jej projekcie wynagrodzenia strat mieszkańcom komornictw reszelskiego i jeziorańskiego powiadomi Rudnickiego prepozyt kapituły¹⁴. Pełniący tę funkcję Paweł Górnicki stosowny list wysłał 6 września 1608 r. Zawiadomił w nim biskupa, że kapituła po naradzie doszła do wniosku, iż sprawa ta powinna być załatwiona na sejmiku. Górnicki pisał: „Najlepszy to sposób zdał się nam być, abyś Waszmość, czas po temu sposobny upatrzwszy, wezwał poddanych tak swoich jako i naszych, oznajmiwszy nam pierwiej o czasie i na ten czas o wszystkim, według potrzeby naradził się i postanowił”¹⁵.

Rudnicki zaakceptował to stanowisko; niebawem biskup i kapituła uzgodnili datę sejmiku na 23 września 1608 r. W liście z 12 września kapituła donosiła Rudnickiemu, że już skierowała listy do swoich urzędników, aby powiadomili poddanych o sejmiku zwołanym do Lidzbarka¹⁶. Datowany na 13 września 1608 r. edykt biskupa w powyższej sprawie, skierowany do starostów warmińskich, polecał im przysłać posłów nie ograniczonych instrukcjami (jak mówiono wówczas „z pełną mocą stanowienia”). Mieli oni radzić nad wynagrodzeniem pokrzywdzonym różnorodnych strat¹⁷.

Na sejmik przybyli oprócz biskupa Szymona Rudnickiego dwaj reprezentanci kapituły: Jan Proick — administrator komornictwa melzackiego oraz kanonik Jakub Holtz. Zjechali też, jak zwykle, przedstawiciele szlachty, miast, wolnych i sołtysów. Poszkodowani mieszkańcy komornictw reszelskiego i jeziorańskiego przedstawili szacunki swoich krzywd, które stały się podstawą sporządzenia publikowanego przez nas źródła.

We wstępie recesu omawianych obrad stanów warmińskich stwierdzono, że wojska przeciągające przez komornictwa reszelskie i jeziorańskie („*polnische königliche Kriegs-*

10 Zob. ADWO, AB, H 183, k. 319—322 — reces sejmiku warmińskiego z 23IX 1608 r.

11 ADWO, AB, D46, k. 70—70v.

12 ADWO, Archiwum Kapitułne (dalej: AK), Ab 7, k. 134.

13 Ibidem, k. 135—135v.

14 Ibidem, k. 136.

15 ADWO, AB, D46, k. 71.

16 Ibidem, k. 72.

17 ADWO, AB, A 9, k. 190 — „*Convocatio ad Conventum Generalem*”, Lidzbark, 13X 1608 r.

volck") poczyniły duże szkody we wsiach i w miastach. Uchwałę uzasadniano potrzebą solidarności mieszkańców całej Warmii, którzy powinni pomagać sobie wzajemnie¹⁸.

W celu zabezpieczenia się na przyszłość przed podobnymi nagłymi wydatkami uchwalono kontrybucję dla powiększenia zasobu kasy krajowej. Ponadto dla wzmocnienia obronności granic biskupstwa postanowiono utworzyć wspólną dla wszystkich komornictw zbrojownię („gemeine Zeighaus”) na zamku lidzbarskim lub innym. Nakazano też mieszczanom naprawienie murów i bram miejskich oraz zaopatrzenie się w prowiant i amunicję¹⁹.

Na kolejnym sejmiku, który odbył się 9 grudnia 1609 r., za zgodą wszystkich stanów powołano specjalną komisję do spłat odszkodowań za szkody wyrządzone przez żołnierzy, złożoną z przedstawicieli szlachty i miast. Być może chodziło o straty spowodowane przez piechotę niemiecką Ludwika Wejhera starosty kościerzyńskiego, stacjonującą w komornictwie braniewskim latem 1609 r. O uciążliwości tych oddziałów dla miejscowej ludności pisał Szymon Rudnicki w liście z 25 lipca 1609 r. do biskupa chełmińskiego Wawrzyńca Gembickiego²⁰. Powołana na sejmiku komisja, po przejrzeniu przekazanych przez pokrzywdzonych poddanych pisemnych wykazów strat stwierdziła, że dla uzupełnienia stanu skarbcza krajowego (uszczerplonego przez wypłatę poprzednich odszkodowań) konieczne jest uchwalenie podatku według recesu sejmikowego z 22 sierpnia 1606 r. Tak więc od łańów uprawnych szlacheckich, wolnych, sołtysich, chłopskich, od karczmarzy i pszczelarzy miano pobierać 10 groszy, zaś od łańów nieuprawnych — 5 groszy. Szos miejski zaś miał wynosić od całego domu w mieście 10 groszy. Ponadto miasta obciążono podatkiem łańowym w wysokości 2 groszy z łańu i akcyzą w wysokości 3 groszy od korca słodu²¹. Pieniądze te miały umożliwić wypłatę odszkodowań kolejnym poszkodowanym mieszkańcom Warmii.

Niniejsze wydawnictwo przygotowano w oparciu o *Instrukcję wydawniczą dla źródeł historycznych od połowy XVI do połowy XIX wieku* opracowaną przez Komisję Historyczną Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie (Wrocław 1953).

Lidzbark Warmiński 23 września 1608 r.

Wykaz strat poniesionych przez mieszkańców Reszła, Jezioran i Biskupca oraz wsi komornictwa reszelskiego, dokonanych przez stacjonujące na Warmii wojsko królewskie, sporządzony na sejmiku warmińskim.

Oryg. Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz Berlin-Dahlem, Etats Ministerium 31, r. 2, Nr 7, k. 2—6. Dokument na pięciu kartach papierowych (3 zapisane dwustronnie, 2 jednostronnie). Numeracja kart (od 2 do 6) dokonana później. Pismo czytelne, neogotyckie (z wyjątkiem kilku fragmentów w języku łacińskim — pismo humanistyczne). Atrament koloru czarnego. Stan zachowania dobry. Na ostatniej karcie nota zapisana inną ręką, piśmem humanistycznym: „Moderatio expensarum vel damnorum perpeosorum in districtu Reseliensis, etc. Anno 1608, die 23 Septembris”. Edycję przygotowano na podstawie kserokopii.

18 ADWO, AB, H 183, ss. 319—322 — reces sejmiku warmińskiego, Lidzbark, 23 IX 1608 r. („... in Betrachtung, dass sie in civile corpore vortreuliche Glidmassen sein, da eines dem anderen in solchen Fallen müste beisprungen —”).

19 Ibidem.

20 Z Lidzbarka Warmińskiego — Riksarkivet Stockholm, Extranea Polen, 99, fol. M. O wojskach pod dowództwem Ludwika Wejhera, zob. S. Żółkiewski, *Początek i progres wojny moskiewskiej*, w teżej: *Pisma Stanisława Żółkiewskiego kanclerza koronnego i hetmana*, wyd. A. Bielowski, Lwów 1861, ss. 29—30.

21 ADWO, AB, C 24, k. 274—277v — reces sejmiku warmińskiego, Lidzbark, 9 XII 1609 r. W składzie wybranej komisji znaleźli się spośród szlachty: Jerzy von Ūlsen z Wróblika, Krzysztof von Knobelsdorff — ekonom biskupi, Jakub Bartsch z Krosna, Jakub Klein — rajca Starego Miasta Braniewa, Karol Jung — rajca Ornety, Krzysztof Althoff — rajca Dobrego Miasta, Bartłomiej Kriger — rajca Pieniężna i Daniel Kuhn — rajca Reszła. Zob. też: ADWO, AB, H 183, ss. 279—285 — reces sejmiku warmińskiego z 21—22 VIII 1606 r., który odbył się w Lidzbarku.

[k. 2] Moderatio der übergebenen Unkosten, welche die Stadt Rössell, undt das Rösselische Cammerampt für das durchziehende Krigsvolck ausgeleget, durch die darzu verordnete Herrenn aufgesetzt undt taxiret denn 23 Septembris Anno 1608.

Gross Köllenn ¹	
Steffan Reis soll habenn	26 mr.
Friederich Kriger	31 mr.
Fabian Bischa	3 mr.
Andres Nowack	7 mr.
Henrich Spannenkrebs	3 mr.
Item die Dorfschafft für Bier	20 mr.

[90 mr.]

Sturmhöbell ²	
Greger Borkassky	5 mr.
Item die Dorfschafft für 19 Thonen ³ Bier	76 mr.
Wolfgang Gericke	13 mr.
Cosman Wunder	18 mr.
Clement Canein	19 mr.

131 mr.

Stadt Seheburgk ⁴	
94 Scheffel Gerst ⁵	94 mr.
2 Seiten Speck ⁶	6 mr.
1 Pferdt	26 mr.
Noch ein Pferdt	19 mr.
Noch ein Pferdt	18 mr.

163 mr.

Suma lateris 384 mr. //

[k. 2v.] Sowaiden ⁷	
15 Thonen Bier zu 6 mr.	90 mr.
Greger Schröter	11 mr.
Bartell Lilientall	10 mr.
Greger Jungk	20 mr.
Johannes Gelzinsky	5 mr.
Benedict Preis	15 mr.

¹ Kolno, kom. reszelskie.

² Grzęda (Sturmhubel), kom. reszelskie. W nawiasach podano brzmienie urzędowej nazwy niemieckiej przed II wojną światową, o ile odbiegala ona od nazwy z dokumentu. Przy ustalaniu nazw miejscowych posłużono się następującymi publikacjami: Z. Grabowski, A. Jarmoc, „Skorowidz nazw miejscowości województwa olsztyńskiego”, Warszawa 1951; G. Leyding-Mielecki, „Słownik nazw miejscowych Okręgu Mazurskiego”, cz. 1, Olsztyn 1947; cz. 2, Poznań 1959.

³ Thonen (Tonne, Tunne) Bier: tu w znaczeniu malej beczki piwa.

⁴ Jeziorany (Seeburg), kom. jeziorskie.

⁵ Scheffel Gerst — korzec (szefel) jęczmienia. Chodzi tu zapewne o korzec jeziorski, równy 22 garncom (Metze), zob. D. Bogdan, „Sejmik”, s. 140, p. 146.

⁶ Seite Speck — poleć słoniny.

⁷ Zawidy (Sowaiden), kom. reszelskie.

Bucholtz	12 mr.
Caspar Behm	15 mr.
Schultz	10 mr.
Johannes Such	15 mr.
	<hr/>
	206 ^a mr.
Bischburgische ⁸ Station	
20 Stück Rindvieh ⁹	205 mr.
14 Seiten Speck zu 3 mr.	42 mr.
1 Thon Butter dem Herrn Wilzewsky	50 mr.
	<hr/>
	297 mr.
Schellen ¹⁰	
3 Fass Bier ¹¹ zu 12 mr.	36 mr.
12 Seiten Speck	36 mr.
für des Schultzen Pferd	20 mr.
dem anderenn Schultzen für 2 Pferd	20 mr.
Item nach für fünff Pferd	50 mr.
für 2 Kühe	20 mr.
dem Schultzen fürn Reitwagenn ¹² 8	10 mr.
Item fürn Kessel ¹³	1 mr. 10 gr
Item für 3 Par Sielenn ¹⁴	3 mr.
	<hr/>
	196 mr. 10 gr.
	Summa lateris 699 mr. 10 gr. ^{b//}
[k. 3] Plessen ¹⁵	
19 Seiten Speck zu 3 mr.	57 mr.
8 Thonen Bier	48 mr.
	<hr/>
	105 mr.
Plenhöffen ¹⁶	nihil
Zanthoppen ¹⁷	
1 Pferd	15 mr.
Henrichsdorff ¹⁸	nihil

8 *Bischburg (Bischofsburg)* — *Biskupiec Reszelski (kom. jeziorańskie)*.

9 *Rindvieh* — *bydło*.

10 *Ryn Reszelski, kom. reszelskie*.

11 *Fass Bier*: tu w znaczeniu dużej beczki piwa.

12 *Reitwagenn* — *fura, wóz konny*.

13 *Kessel* — *kocioł*.

14 *Sielen* — *szory na konia. Szor* — rodzaj uprzęży, szeroki pas skórzany (albo parciany) zakładany na pierś konia wraz z pomocniczymi rzemieniami — „*Słownik języka polskiego*”, pod red. M. Szymczaka, t. 3, Warszawa 1981, s. 411.

15 *Plešno (Ploessen, kom. reszelskie)*.

16 *Plenowo (Ploenhoefen, kom. reszelskie)*.

17 *Sātopy (Santoppen, kom. reszelskie)*.

18 *Wojkowo (Heinrichsdorff, kom. reszelskie)*.

Clausdorff ¹⁹	
1 Pferdt	19 mr.
Mönchsdorff ²⁰	
10 Fass Bier	120 mr.
Michel Walcker	12 mr.
Nickell Marquart	9 mr.
Simon Lang	8 mr.
Valerian Born	15 mr.
Benedickt Walker undt Benedict Heling	20 mr.
Lorentz Marquart	4 mr.
Jacob Lignau	4 mr.
Andres Marquart	8 mr.
Marrc Born	12 mr.
Paul Schleger	18 mr.
Jacob Schröter	10 mr.
Hans Kutsch	15 mr.
Balthazar Mekelburg	12 mr.
Gerge Ertman	3 mr.
Thomas Isenbergk	2 mr.
Ambrosius Gros	8 mr.
Bernardius Lilienthall	8 mr.
	<hr/>
	320 ^c mr.

Suma lateris 459^d mr.//

[k. 3v.] Robawen ²¹	
22 Thonen Bier	132 mr.
Schultz	30 mr.
Ertman Gert	4 mr.
Paul Gluch	5 mr.
Bartell Gros	4 mr.
Hans Schlegell	10 mr.
Nikel Canein	13 mr.
Sigmundt Milzka	10 mr.
Ertman Witke	9 mr.
Greger Pohl	4 mr.
Ludwich Behm	12 mr.
Nickell Preiss	9 mr.
Pfelip Schleinig	2 mr.
Matz Pohl	5 mr.
Matz Morkut	7 mr.
Jacob Vogell	20 mr.
Nickel Reimer	20 mr.
Ambrosius Borowcky	10 mr.

¹⁹ Klewno (Klawnsdorf), kom. reszelskie.

²⁰ Mnichowo (Gross Moensdorf), kom. reszelskie.

²¹ Robawy (Rohaben), kom. reszelskie.

Michel Gus	8 mr.
Gärtner ²²	
Thomas Korss	1 mr. 14 gr.
Michel Persau	1 mr. 6 gr.
Michel Bucella	1 mr. 13 gr.
Ambrosius Sturman	1 mr. 8 gr.
Hans Peischkorn	14 gr.
Thomas Kahl	1 mr. 17 gr.
Merten Zerck	10 gr.
Merten Malzkalla	2 mr. 7 gr.
Greger Flick	8 gr.
	<hr/>
	325 mr. 17 gr.

Stadt Bischburg²³

Ist die Anforderung 306 mr. wegen gewöhnlicher Durchzug, aber
ist der Stadt Bischburg zugetheilet

300 mr.

Summa lateris 625 mr. 17 gr.//

[k. 4] Stadt Rössel²⁴

Bartel Fross	13 mr.
Simon Greter	16 mr.
Philip Radig	16 mr.
Georg Schröter	3 mr.
Andres Hennig	10 mr.
Pollit Ditloff	4 mr.
Hans Gelau	2 mr. 10 gr.
Lorentz Gerick	20 mr.
Hans Burckert	20 mr.
Florian Witke	16 mr.
Jacob Feil und Urban Bucholtz	12 mr.
Gerg Asman	15 mr.
Matz Peter	13 mr.
David Gerick	15 mr.
Andres Geschk	12 mr.
Gerg Danis	5 mr.
Gerg Keppels	25 mr.
Ertman Glock	10 mr.
Simon Wein	12 mr.
Hans Schultz	10 mr.
Lorentz Dehn	10 mr.
Thoms Bosman	20 mr.
Gerg Helmin und Abraham Mihlenhein	13 mr.
Modest Paul	6 mr.
Clement Berent	18 mr.
Henrich Stegman	20 mr.

22 Gärtner — zagrodnicy.

23 Zob. przypis 8.

24 Reszel, siedziba komornictwa.

Albrecht Sager	4 mr.
Gerg Zinck	15 mr.
Valentin Benick	2 mr. 15 gr.
Greger Berent	5 mr.
Adrian Hoffman	4 mr.
Peter Ertman	7 mr.
Abraham Fogel	10 mr.
Modest Prelich	5 mr.
Johan Girman undt Schatnick	5 mr.
Jacob Berent	12 mr.
Hans Gesch undt David Steinsohn	8 mr.
Fallerian Bendun	6 mr.
	Summa lateris 437 mr. 5 gr.°//
[k. 4v.] Kilian Gross und Hans Keppel	6 mr.
Peter Bendun	11 mr.
Valten Bistri	8 mr.
Michel Peter	10 mr.
Hans Waldau	9 mr.
Gerg Helmig	8 mr.
Gerg Lanhang	4 mr.
Gerg Asman	3 mr.
Michel Penquit	2 mr.
Merten Rosenberger	4 mr.
Jacob Steffen	12 mr.
Philip Ohm	4 mr.
Thoms Dempell	1 mr.
Ambrosien Eisell	4 mr.
Thoms Geuer	1 mr.
Bartell Gebler	15 mr.
Bartell Lemck	6 mr.
Gerg Miller	12 mr.
Eustachius Wagner	4 mr.
Fridrich Pohl	4 mr.
Michel Henrich und Gerg Pohl	3 mr.
Gerg Teschners	10 mr.
Gerg Breckhaus	12 mr.
Bartel Gusky	15 mr.
Jacob Kauslandt	12 mr.
Bartell Frödler	30 mr.
Lorentz Sarembe	7 mr.
Jacob Berken	2 mr.
Jacob Keper	8 mr.
Josepf Satler	3 mr.
Crispin König	3 mr.
Gemaliel Manfras	1 mr. 10 gr.
Herr Marzinkofsky	1 mr.
Steffan Toleksdorff	3 mr.
Cornelius Welau	3 mr.
Daniel Kühn	nihil

Andres Berent	3 mr.
	Summa lateris 260 mr. 10 gr. ^f //
[k. 5] Peter Lang	2 mr.
Merten Bendun	7 mr.
Jost Striner	5 mr.
Gerg Lau	2 mr.
Urban Lobauer	3 mr.
Gerg Dingwald	2 mr.
Vallerian Walcker 4 Rahtscheiben ²⁵	3 mr.
Daniel Breier undt Caspar Hupkan	1 mr. 10 gr.
Christof Wagner	4 mr.
Simon Weilmgers	1 mr.
Michell Tolck	1 mr.
Simon Rauters	2 mr.
Sebastian Kessling	2 mr.
Für Schaden gemeiner Stadt an Acker undt Wiswachs	100 mr.
Casper Sigmundt	12 mr.
Merten Radman	3 mr.
Jost Tukat	3 mr.
Andres Fischer	4 mr.
Michel Reting	20 mr.
Des Stadtgenossen für 61 Seiten Speck zu 3 1/2 mr. facit	213 mr. 10 gr.
Item für hundert Stück Ochsen	1281 mr. 10 gr.
Item Ihre Hochwürdigé Wohlgeborene Fürstliche Genade Unterthan für 39 Seiten [Speck]	125 mr.
Item für Butter	65 mr.
Item vierzig Schock ²⁶ Gnabthweg ²⁷ zu 20 gr. thut	40 mr.
Summa huius	1902 mr. 10 gr.
Summa summarum	4768 mr. 12 gr. ²⁸
Hirvonn kompt der Stadt Rössel, undt der Bürgerschafft daselbst	1088 mr. 15 gr.//

²⁵ Rahtscheiben — kólka.

²⁶ Schock — kopa (60 sztuk).

²⁷ Gnabthweg — prawdopodobnie pęk pakul (klaków).

²⁸ Suma ta jest rezultatem dodania cząstkowych wyników umieszczonych na końcu poszczególnych stron. Zsumowanie wszystkich kwot wykazanych w źródle, z pominięciem błędnych wyników cząstkowych (dla poszczególnych miejscowości i na końcu stron) daje wynik: 4700 mr. 12 gr.

^a powinno być: 203 mr.

^b powinno być: 696 mr. 10 gr.

^c powinno być: 322 mr., podsumowanie dotyczy wsi Wojkowo, Klewno i Mnichowo.

^d powinno być: 427 mr.

^e powinno być: 420 mr. 5 gr.

^f powinno być: 244 mr. 10 gr.